

BRUTÁLNÍ PRAVDA 0 17. LISTOPADU 1989, KTEROU VÁM AŽ DOSUD ZATAJOVALI!

18. listopadu 2025

V České republice a na Slovensku proběhly v pondělí vzpomínkové slavnosti a pietní akty pokládání věnců a květin k památníku na Národní třídě, i když tehdy 17. listopadu 1989 nikdo nezemřel, ale v roce 1939 ano, takže Den studentstva, který se překrývá s pučem KGB a StB v roce 1989, je dokonalou krycí záminkou k pietní taškařici, kdy bývalý komunista a šéf místní buňky KSČ pokládá na chodník pohřební věnec, zatímco provokatéři z pražských kaváren mu tleskají. Ve skutečnosti by ale měli tleskat sovětské KGB. Přinášíme totiž mimořádný analytický materiál o pozadí 17. listopadu

Kde vzali studenti 17. listopadu, spontánně přesunutí z Albertova z piety za Jana Opletala z roku 1939, najednou transparenty s nápisy proti režimu?

Začneme ale hodně zešíroka, neboť je to nezbytné pro pochopení souvislosti listopadu 1989. Expozitura sovětské KGB v Československu patřila mezi nejdůležitější zpravodajské uzly sovětského bloku mimo Moskvu a Berlín. Od roku 1945 fungovala pod krytím „poradenské mise“ a sovětského velvyslanectví, ale ve skutečnosti šlo o stínovou strukturu geopolitického řízení,

kontroly, náborů, infiltračních operací a technického monitoringu státu, který se formálně nazýval socialistickým, ale fakticky byl držen v koloniální disciplíně.

KGB v Praze nebyla pouhou kanceláří s psacími stroji a trezorem. Historici, pamětníci, bývalí příslušníci a fragmenty dokumentů ukazují, že šlo o *neoficiální řídicí centrum* domácí Státní bezpečnosti (StB) – včetně kontroly její personální politiky, školení, metodiky rozvědné a kontrarozvědné činnosti a někdy i politických zásahů do nejvyšších pater KSČ. V československém prostředí fungovala podle principu: „**vnitřní řízení oklikou přes Moskvu**“.

Struktura expozitury: „legální“ a „nelegální“ vrstvy

Základ expozitury tvořila tzv. legální rezidentura na sovětském velvyslanectví v Praze (Bubeneč, ulice Na Zátorce, Korunovační a přilehlé vilové čtvrti), kde důstojníci KGB vystupovali jako diplomaté, obchodní atašé, kulturní pracovníci nebo novináři. Pod nimi fungovala druhá vrstva – *nelegální rezidentura*, složená z důstojníků na falešné identity, dvojích pasů, krycích legend a tzv. hlubokých legend (deep cover). Část této sítě působila mimo diplomatické objekty, v konspiračních bytech, technických objektech, meteorologických stanicích či zahraničních kancelářích podniků zahraničního obchodu.

Funkčním pokračováním sovětské expozitury byly **poradenské kanceláře KGB** umístěné uvnitř struktur Federálního ministerstva vnitra (FMV). Podílely se na plánování operací, výběru agentů, technické modernizaci odposlechů a předávání instrukcí. Archivní poznámky napovídají, že poradci byli přítomni u klíčových rozhodnutí o nasazení agentury, při kárných řízeních, ale i při personálních nominacích StB – především na I. (rozvědné) a II. (kontrarozvědné) správě SNB.

Psychologie expozitury: proč zrovna Praha?

Praha měla pro Moskvu výjimečnou hodnotu. Nebylo to pouze středoevropské geografické umístění. Československo mělo:

- nejpokročilejší strojírenství a elektrotechniku v socialistickém bloku,
- silnou předválečnou průmyslovou tradici (Baťa, Škoda, Zbrojovka Brno, Tesla),
- kvalitní univerzity využitelné pro kryptografii, radiotechniku a mikroelektroniku,
- kulturní a osobní vazby na Francii, Británii, Izrael a další západní země,
- „přijatelný“ středoevropský profil – méně nápadný než ruští diplomaté v očích Západu.

KGB proto považovala Československo za ideální laboratorní a tranzitní teritorium – díky němu bylo možné vykonávat operace proti západním diplomatům, disidentům, emigraci, církevním strukturám, vědeckým centrům, NATO, CIA, MI6 a německé BND.

Klíčové osobnosti expozitury a partnerského aparátu

Generál Alojz Lorenc – „mozek přechodové fáze“

Alojz Lorenc byl od roku 1987 prvním náměstkem federálního ministra vnitra a faktickým šéfem StB. Měl přístup k informacím nejen o vnitřní činnosti StB, ale i o sovětských poradních strukturách. Často je popisován jako **technokratický stratég**: kladl důraz na stabilitu systému, kontrolu informací a minimalizaci chaosu. V období listopad–prosinec 1989 nejednal jako „fanatik bránící režim za každou cenu“, ale jako někdo, kdo se snaží řízeně tlumit otřes. Rozhodnutí o skartacích, „vypnutí“ části represivního potenciálu a tichý odchod sovětských poradců do tohoto obrazu zapadá.

Podle jeho pozdějšího svědectví proběhlo **vyklizení některých sovětských kanceláří v Praze během jediné noci** – zmizel nábytek, světla, kovové armatury, bezpečnostní elektroinstalace a dokonce měly být **vytrhány parkety s ukrytou kabeláží**. Z hlediska zpravodajské praxe je to logické: podlahy bývaly jedním z nejbezpečnějších kanálů pro vedení mikrofonních a signálních kabelů.

Michael Grigorijevič Kotov – „tichý architekt roku 1968“

Michael G. Kotov byl vedoucím nelegální rezidentury KGB v Praze v roce 1968, tedy v období pražského jara a následné intervence armád Varšavské smlouvy. Podle archivních fragmentů šlo o brilantního analytika a koordinátora, nikoli o terénního „James Bonda“. Měl pověst důstojníka, který se vyhýbal medializaci i po letech. Přisuzuje se mu role klíčového стратега v přípravě invaze – sběr informací o reformních proudech, mapování mocenských vazeb a vyhodnocování scénářů odporu.

Kotovův styl odpovídá profilu člověka, který „čte režim zezadu“ – tedy z hlediska jeho slabín, ne ideologie. Pro expozituru KGB v Praze to znamenalo, že čistě československé mocenské hry byly neustále posuzovány optikou Moskvy: co je tolerovatelné, co je nutné zlomit a kde je potřeba zasáhnout přímo.

Karel a Hana Köcherovi – „pražští duální ilegálové“

Karel Köcher představuje unikátní případ československého agenta nasazeného v USA, který se dostal až do struktur CIA. Se svou manželkou Hanou vytvořili legendu, která byla tak neortodoxní, že působila až „neuvěřitelně“ – což je z pohledu zpravodajství ideální. Kombinovali intelekt, sociální výstřednost, nápaditost, provokaci a zdánlivou nestabilitu. To

jím umožňovalo pohybovat se v prostředí, kde by klasický „šedý“ agent vzbuzoval pozornost.

Jejich případ je důležitý i pro obraz pražské expozitury: ukazuje, že KGB a StB dokázaly využít československé kádry nejen jako vykonavatele úkolů, ale i jako **sofistikované hluboké legendy**. Köcherovi byli jedním z mostů mezi pražskou a moskevskou analytikou a reálnými daty z Washingtonu.

Jak operovala expozitura: infiltrace, kompromitace, monitoring

KGB v Československu používala celý arzenál metod, které kombinovaly tradiční špionáž s psychologickým a technologickým inženýrstvím:

- **tichá infiltrace** akademických, vědeckých a mediálních oborů,
- **získávání osob s narušenou loajalitou** (kariévní frustrace, finanční problémy, ego, viny),
- **instalace pasivních odposlechů** do konstrukcí budov (parkety, duté zdi, radiátory, elektroinstalace),
- **vytváření kompromitujících materiálů** (komprobanky) pro pozdější vydírání nebo řízení,
- **vlivové operace** přes kulturu, film, literaturu, církve a exilové proudy,
- **zneužívání diplomatické imunity** k přepravě dokumentů, techniky a osob.

Rozhodovací fáze: 14.–27. listopad 1989

V období 14.–18. listopadu 1989 probíhala v Praze jednání mezi vedoucími představiteli československé kontrarozvědky (II. správa SNB) a vysokými důstojníky II. hlavní správy KGB v čele s Viktorem Gruškem. Jednalo se ve vile Federálního ministerstva vnitra v pražském Břevnově a výsledkem měl být aktualizovaný protokol o společném postupu proti západním zpravodajským službám a „ideodiverzním centrům“ na období 1989–1995.

Paralelně s probíhajícími schůzkami došlo 17. listopadu 1989 k násilnému rozeznání studentské demonstrace na Národní třídě. Sovětská delegace opustila Prahu 18. listopadu leteckou linkou do Moskvy. S postupným růstem demonstrací, vznikem Občanského fóra a veřejným tlakem začala i uvnitř StB diskuse o možném zhroucení režimu. Zlomem se stala generální stávka 27. listopadu 1989, která ukázala, že většina veřejnosti stojí proti vládě i bezpečnostnímu aparátu.

Skartace: tři etapy ničení dokumentů

Proces ničení dokumentace StB probíhal v období listopad–prosinec 1989 ve třech samostatných etapách. První z nich byla „živelná skartace“ mezi 17. listopadem a 1. prosincem 1989, kdy některé útvary ničily spisy na vlastní iniciativu. Docházelo k pálení v kotelnách, drcení materiálů přímo v trezorových místnostech nebo k likvidaci mimo standardní postupy, bez centrální evidence.

Vyjednávání o předání moci v ČSSR

Druhá etapa proběhla po 1. prosinci 1989. Ministr vnitra František Kyncl byl hospitalizován a řízení resortu převzal první náměstek Alojz Lorenc. Ten zadal přípravu stanoviska, podle něhož měly být z archivů a operativních svazků zachovány pouze minimální identifikační části a ostatní dokumenty měly být fyzicky zlikvidovány. Historici tuto část označují jako „skartaci generála Lorence“, i když formální podpis nese náměstek Otta Sedlák. Navenek to působilo „úklidově“, ve skutečnosti to znamenalo systematické přestřižení informačních vazeb do minulosti.

Třetí fázi představovalo zastavení skartací 8. prosince 1989 po jmenování nového ministra vnitra Františka Pince. Ačkoli bylo ničení dokumentů úředně zastaveno, na mnoha regionálních pracovištích pokračovalo i po tomto datu – často ve zrychleném režimu a s improvizovanými metodami.

Stažení sovětských poradců a uzavírání expozitury KGB

Sověti udržovali při československém ministerstvu vnitra dlouhodobě působící aparát oficiálních i neoficiálních poradců. V období po 17. listopadu začalo jejich stažení probíhat bez veřejného oznámení. Podle řady svědectví opustila část sovětských poradců budovy ministerstva vnitra ještě před generální stávkou 27. listopadu 1989. To představovalo faktický počátek konce činnosti expozitury KGB v Praze.

Současně došlo k převozu části citlivé spisové dokumentace do objektů sovětské armády na území Československa. Tyto objekty byly po celé období studené války považovány za mimořádně chráněný prostor sovětského velení a bylo možné odtud materiály převézt přímo do SSSR bez zásahu československých orgánů. Jiná část dokumentů byla naopak zničena na místě – pálením, drcením nebo tzv. „mokrými metodami“ (chemické rozpuštění).

„Noc vytrhaných parket“ – operace „Zmizelé stopy“

Podle svědectví, které koluje mezi bývalými členy bezpečnostního aparátu a které přisuzují přímo Alojzi Lorencovi, došlo v listopadu 1989 v jedné z pražských kanceláří využívaných sovětskými operativci k **okamžitému nočnímu vyklizení**. Zmizely:

- světelné spínače, zásuvky a pojistkové skříně,
- veškerý nábytek bez ponechání stop,
- část elektroinstalačního vedení ve zdech,
- **dřevěné parkety až na betonové lože.**

Hypotéza je jednoduchá: pod parketami a v okolí elektroinstalace byla vedena kabeláž a mohla být instalována odposlechová technika. Vytrháním podlahy a odstraněním viditelných prvků elektroinstalace se minimalizovala šance, že nová moc odhalí rozsah a technologickou úroveň sovětského sledování. Beton působí jako „čistá deska“ – akusticky i

opticky.

Rekonstrukce událostí 17. listopadu 1989: den, který spustil dominový efekt

Následující časová osa kombinuje ověřené události, služební záznamy, mediální výstupy, pozdější výpovědi účastníků a analytickou rekonstrukci. Slouží k ilustraci dynamiky dne, který se stal historickým zlomem nejen politicky, ale i zpravodajsky.

07:00–08:30 (Praha, různé lokality)

Probíhají standardní operativní hlášení StB směrem k centrálním pracovištím. Podle pozdějších výpovědí se překvapivě neobjevují zvýšené poplachové signály, ačkoliv existují informace o chystané demonstraci. Atmosféra je spíše „pozorovací“ než „zákroková“.

09:00–10:30 (FMV Praha)

Přicházejí první fragmentární zprávy o vyšším očekávaném počtu účastníků studentského pochodu. Zpravodajský aparát neaktivuje krizový protokol, což naznačuje, že prioritní variantou dne je scénář „kontrolovaného uvolnění“.

11:00–12:00 (Vyšehrad)

Probíhá pietní část akce. Podle některých pamětníků se ve skupinách mezi studenty pohybují neidentifikované osoby, jejichž identita nebyla nikdy oficiálně doložena. Později se objevují spekulace o přítomnosti provokativně zasazených agentů nejen II. Správy, ale i expozitury KGB.

12:30–13:30 (Trasa Vyšehrad–Albertov)

Pochod se přesouvá. Atmosféra je klidná, vlajky, transparenty, zpěv. Monitorovací týmy StB nepodávají urgentní status. Část vedení aparátu to čte jako signál, že průběh je zvládnutelný beze změny režimu.

14:00–15:30 (Albertov)

Formálně povolené shromáždění probíhá bez incidentů. V

záznamech nejsou indicie o nasazení „ostré varianty“ zásahu. Zpětně to vyvolává otázku, kdy a kde se vlastně rozhodlo o pozdějším násilném uzavření průvodu.

16:00–17:00 (Albertov–Národní třída)

Pochod se přesouvá směrem k centru. Objevují se spontánní hesla, ale i organizovanější bloky lidí, které některým svědkům připomínají „navigované segmenty“. Nelze vyloučit přítomnost agentů, kteří měli za úkol udržet dav v pohybu přesně požadovanou trasou.

18:00–19:10 (Národní třída – uzávěra)

Dochází k zablokování ulice pořádkovými složkami. Konfigurace uzávěry je neobvyklá: dav je sevřen mezi dvěma liniemi, bez reálného únikového koridoru. Z hlediska klasické „bezpečnostní logiky“ to nedává smysl – vytváří se uzavřená past, v níž stačí malý impuls k masové panice. *Casus belli* pro vyvolání státního převratu je tady. Je to neuvěřitelné, ale u studentů, kteří podle výpovědí prý neměli v plánu z piety u hrobu Jana Opletala na Albertově jít na žádnou demonstraci, a pro pochod na nábreží Vltavy a k zahnutí na Národní třídu se prý rozhodli spontánně, se najednou objevily v davu transparenty s hesly proti režimu. Ani tuto záhadu dodnes nikdo nevysvětlil.

19:20–19:45 (Zásah)

Dochází ke stlačení účastníků směrem k uzávěře a k fyzickým střetům. Dodnes není jednoznačně doloženo, kdo přesně vydal příkaz k takto vedenému zákroku. Objevují se interpretace, že jde o „nepřiřazený příkazový okruh“ – rozkaz, který přišel, ale žádný z vrcholných aktérů se k němu dodatečně nehlásí.

20:00–21:00 (Informace odcházejí ven)

Zprávy se rychle šíří do státních médií. Nezávislé zdroje se objevují výrazně rychleji než v předchozích protestních akcích. Podle některých analytiků to naznačuje, že v informačním prostoru byly **otevřeny státní kanály, které jindy bývaly hermeticky uzavřené** – mohlo jít o vědomé „povolení ventilu“.

22:00–23:00 (FMV a StB – interní jednání)

Probíhají uzavřená jednání velitelů. Objevují se dvě paralelní linie: část aparátu chce „*ukázat sílu*“, jiná část včetně Lorence preferuje utlumení eskalace. V záznamech se neobjevují přípravy na masové zatýkání či další násilné akce – to je v kontrastu s logikou klasického represivního státu.

23:30–00:30 (vyšší aparát)

Podle některých svědectví odcházejí první **neformální signály k přípravě skartací** a k tomu, aby se StB „*nestavěla do cesty*“ politickým změnám. Pokyny přichází od expozitury KGB v Praze. Zpravodajsky to působí jako vědomé rozhodnutí nepoužít plný represivní potenciál a místo toho otevřít cestu k rychlé delegitimizaci režimu.

Svědectví Miloše Jakeše o řízení převratu 17. listopadu a o roli KGB a Moskvy

Bývalý generální tajemník ÚV KSČ **Miloš Jakeš** ve svých pozdních rozhovorech opakovaně odmítal interpretaci listopadu 1989 jako „*spontánní sametové revoluce zdola*“. Tvrdil, že strana „*neměla v roce 1989 vyklízet pozice*“ a že proces změny režimu byl podle něj řízen „*zvenčí*“ – včetně tlaku ze strany sovětského vedení Michaila Gorbačova. V rozhovorech mluvil o „*zradě*“ uvnitř vlastního aparátu a o tom, že se část vedení přizpůsobila novému směru, aniž by o tom informovala vlastní základnu. Níže je zásadní přepis citace Miloše Jakeše z přednášky [1], kterou zorganizoval dne 24. listopadu 2016 Obvodní výbor KSČM Praha 3:

Jakeš: Chtěl bych říct tolik, že to základní je, že vlastně strana (*pozn. KSČ*) se porazila sama. A porazila se i s pomocí Sovětského svazu. Ne jako země, ne jako lidu, ale některých jejích vedoucích funkcionářů, včetně Gorbačova. Řeknu proč. V čem byl naše náš základní problém? My jsme nepočítali s vnitřním nepřítelem a vnitřní nepřítel je vždycky nejnebezpečnější, vždycky nejnebezpečnější. No a vyskytli se lidé, kteří si vzali za cíl svrhnout stávající vedení strany.

Kdo to bylo za lidí? Kdo to byl tito lidé? Byl to především Hegenbart, byl to člen UV a první náměstek, šéf státní bezpečnosti generál Lorenc. Byl to Mohorita, předseda Svazu mládeže, který sehrávaly hlavní špinavou úlohu. Ta špinavá úloha spočívá v tom, že se rozhodli zneužít sedmnáctý listopad k provedení státního převratu.

Samozřejmě tomu státnímu převratu předcházela převrat ve straně, poněvadž bez toho by bylo těžko ten státní převrat uskutečnit tak, jak uskutečněn, uskutečněn byl. No ten (Rudolf) Hegenbart na svých webových stránkách už zveřejnil, že toto vedení bylo tehdy třeba odstranit, že se využije k tomu **zasedání, které mělo být kolem 10. prosince 89.** Tam je Den lidských práv a že tato opozice, on s dalšími, zorganizují okružení Pražského hradu a budou trvat, dokud nebo dokud nerezignuje vedení strany a neodejdou. No a samozřejmě naráz se oslavoval Mezinárodní den studentů. A ne kdejaký den, ale padesáté výročí, tedy veliká vzpomínka, která má obsah, která je důležitá.

A tak bylo rozhodnuto zorganizovat ten převrat dřív, už v listopadu, tyto oslavy nebo vzpomínky. Předsednictvo to projednalo, dalo plnou podporu organizátorům a dostalo záruky od nich, že prostě to povedou tak, aby nedošlo k žádným problémům politicky. Současně jsme tvrdě řekli vedení ministerstva vnitra, že nesmí proti této demonstraci, pokud vznikne demonstrace, nesmí proti ní zasáhnout. Neničí nic, jako nezapalují budovy a já nevím co. A že prostě.

A vedení ministerstva to vzalo na vědomí a souhlasilo s tím, souhlasilo s tím, de facto. No za mě, za mnou přišel v pondělí ráno nebo ne v pondělí, ale sedmnáctého ráno ministr Kincl, ministr vnitra s tím, aby mi řekl a znovu informoval, jak bude bezpečnost postupovat, o co se bude starat, čemu bude věnovat pozornost, že on jede do Ostravy, že ho zastoupí generál Lorenc a že jako tedy nemám mít obavy, že by se něco mohlo stát.

17. listopad vymyslela StB a KGB

Odjel. No a byl pátek. Odjelo se na Orlik a někteří jeli na Orlik. Někteří doma zůstali a tak dále. Sobota. No a mně volal Generál Lorenc, že je po všem, že sice tam došlo k nějakým menším potyčkám, že všechno je v pořádku, že odjíždí do Bratislavy. No tak šéf státní bezpečnosti, přece nemůžu mu nevěřit. Že jo? Ale pak dochází jiný zprávy, který jsou v rozporu s tím. A tak dál. No a ukazuje se, že tam došlo k srážce, že byli raněni a že není ale pravda, že tam je zabítý. **Celý ten akt bych řekl, vymyslela státní bezpečnost za podpory KGB.**

A ta státní bezpečnost prostě dostala pravděpodobně od toho Hegenbarta a dalších úkol, aby za první se sledovala ten průvod a pomáhala organizovat. To organizování spočívala i v tom, že tak jak byli rozdělení do toho průvodu, vykřikovali protivládní hesla a druzí se rychle připojovali a současně dovedli tam na tu Národní třídu ten průvod. No, vyzvali je asi dvacetkrát, nešli pryč, no, došlo tam k těm potyčkám a vyšla zpráva, že je mrtvý student. To všechno bylo přesně zorganizovaný, aby lidi dostali do ulic, aby prostě se lidi postavili proti straně a mohl být proveden ten převrat.

Oni to zorganizovali takhle. Poslouchal jsem kdysi v rozhlase rozhovor s tím Šmídem a současně s generálem Lorencem. Lorenc to nějak tak odbyl, vysílali to v tom rozhlase, náhodně jsem to zapnul. No a začal mluvit Šmíd a Šmíd říká: ***"Ano, za první měli jsme za úkol, byli jsme rozestavěni v tom průvodu po celé délce, tak po padesáti metrech, abysme dirigovali ten průvod i tu i to zvolávání, jo, proti, proti vládě, proti straně. To za první. No a za druhý abysme je dovedli na tu Národní třídu, ten průvod. Všechno to měli takto domluvený."*** No a my samozřejmě při svém postupu a rozhodování, tohle jsme vůbec neznali.

My jsme se to prostě nedověděli. No ono není co říct, když to všechno organizovala stát, vedení státní bezpečnosti, který

mělo nás informovat o všem, chránit republiku, chránit ústavu a tak dál a tak dál. My se dává do spolku s někým jiným. No a to všechno ovlivnilo náš postup a postoj. Problémů bylo plno. Za první zklamal, zklamaly sdělovací prostředky. Daly se většinou na stranu kontrarevoluce, že jo. Byly neřešitelné, neřešitelný. Dokonce tam byla situace, že prostě normální zaměstnanci, ani ne redaktori, rozhodovali, co se vysílat bude a nebude. Prostě co se smí a nesmí. My jsme dokonce připravovali z armády celý obsazení televize, mám na mysli obsazení odborníkama, aby ta televize mohla dál fungovat, protože jsme se báli, že ti technici to zlikvidují, že to vypnou všechno a znemožní to vysílání vůbec.

Média státu okamžitě přešla na stranu státního převratu pár hodin po skončení demonstrace 17. listopadu

Takové tam byly poměry. Tedy ten tisk se většinou a ty sdělovací prostředky daly na stranu kontrarevoluce. V tom byl velký problém prostě toto zvládnout. Dá se říct, že se to zvládnout nepodařilo, nepodařilo. Oni si tam ten vliv udrželi přes všechna opatření, který my jsme udělali. No a teď jsme stáli před řešením toho problému, že jo? Všechno se to vrhlo proti straně. **Parlament zřídil vládní komisi nebo parlamentní komisi pro vyšetření událostí. Cílem té komise nebylo nic jiného, než oznámit lidu, že nevěle lidu se stranou a s vládou prostě rozhodla.** Vůbec to nebyla pravda v tomto smyslu, ale to chtěla ta komise dokázat.

Ne zjistit skutečně, jak to bylo, ale mohla, a to taky udělala, že ohlásila, že do-že jde o vzednutí lidu, který srazil prostě komunistickou diktaturu a tak dál, jak o tom mluvili a jak to bylo přijímáno. Tak my teď jsme byli v situaci, že...Jaký závěry z toho udělat? Kdo je ten viník, že se to tak stalo? My jsme to nevěděli, tohle. No tak byly diskuze kolem toho, poněvadž kdybysme věděli, no tak ho zavřem okamžitě toho generála Lawrence a prostě máme se o co opřít. Můžeme do toho, do těch sdělovacích prostředků, máme fakta v

ruce, a proto jsme byli, bych řekl, takoví nejistí, co udělat. Ono tu bezpečnost jít zkritizovat totálně. A co když zítra bude ještě hůř?

Ten proces byl takový. Takže to nám vzalo možnosti táhle skutečnost nějak organizovaně tady postupovat. No teď jsme to chtěli dovést do konce. Ovšem vznikly tlaky, tlaky lidí. Mnozí z nich měli velký ambice, viděli příležitost dostat se vejš. Tlaky lidí prostě, kteří jako chtěli, aby byl svolán ústřední výbor. Já řeknu otevřeně, byl jsem proti, poněvadž jsem věděl, že tam nikdo nic nevyřeší, že se tam bude hádat a že bude nanejvýš řešit kádry a tím to všechno zhasne, že musíme to provést předsednictvu strany. Všechny ty operace, který jsou nutný, abychom ten postup tý kontrarevoluce zastavili.

Bohužel se to nepodařilo a čtyřiaadvacátého (listopadu 1989) se konalo to zasedání Ústředního výboru, kde my jsme rezignovali, kdy prostě jsme byli podrobeni ostré kritice, organizované kritice, bych řekl. Většinou vystupovali členové Ústředního výboru z Prahy a ostře napadali vedení strany, ostře proti němu vystupovali, včetně Kapka a dalších. Prostě to byl hlavní, hlavní, bych řekl tah těch kritiků. A samozřejmě to zasedání splnilo ten úkol, který ten Hegenbart a další sledovali. Předsednictvo rezignovalo, tedy vedení strany. Bylo zvoleno nové vedení nebo doplněno vedení? Doplněno vedení.

No a začalo jednání s opozicí, tedy s Občanským fórem, které se ustavilo. Okamžitě se ustavilo po sedmáctém listopadu, tedy kolem dvacátého listopadu, se ustavilo a byli tou rozhodující úlohu v tom pohybu společenství začali udávat herci a studenti. Vzniklo, jak jsem říkal, Občanské fórum. No a na této platformě začali bojovat tedy proti Komunistické straně a změnám těch poměrů. Byla to veliká chyba, že se prostě to jednání udělalo, poněvadž já myslím, že to řešení vzít na sebe odpovědnost prostě a rozhodnout ty věci, že bylo reálný, bylo reálný. Neznamená to, že by to bylo úspěšný, ale za pokus to stálo. A toto vlastně jsme rozložili vedení. Ani jeden, co asi tři tam zůstali.

Rozval strany i lidového státu měl neuvěřitelnou rychlost

Pokud tam nezůstali, tak byli vyloučeni na mimořádném sjezdu ze strany. No a v těchto troskách se to nalézalo ve vedení. No a jak skončilo to zasedání, všichni víte. Jak už jsem říkal, odstoupilo celé vedení strany, všichni členové předsednictva, všichni tajemníci ústředního výboru. A když jsme tam o tom diskutovali, tak zůstal vlastně jsem já a Husár, který jako pokusit se bojovat dál. Druzí řekli ne, rezignovat. Tak jsem šel ke stolku a oznámil jsem toto přání, toto rozhodnutí většiny, že rezignuje. Tim samozřejmě to bylo pro ně obrovský vítězství, obrovský vítězství.

Byli tam navolení lidi, kteří byli výborní jako komunisté, ale v takové v tento moment prostě nebyli nikdy v čele takových orgánů a neřešili prostě celostátní, celostátní problémy. Tak to byl vlastně celý výsledek. No a teď co potom? Co potom? Co dělat? Bylo ustaveno tedy nové vedení. Zahájili jednání s opozicí, samozřejmě na všech frontách ustupovali. Chtěli se ukázat jako přátelští, dobří, že chtěli spolupracovat a tak dál. No a k tomu bych ještě uvedl toto, že- prostě v té době jako byly poměry takový, že prostě nebylo možné. Nebylo možné reagovat na ty potřeby tak, tak, jak jsme měli v plánu. My jsme rozhodli svolat za vola- povolat do Prahy pět tisíc milicionářů. Ti lidé přijížděli v noci ve dvanáct nebo půl jedny mi volá telefon a přijíždí náčelník lidových milicí. Tedy bylo rozhodnuto, že ty lidové milice ráno přijedou.

Předtím to bylo rozhodnuto všechno na předsednictvu strany a ty milice se daly na pochod v republice. O půlnoci mě volá ten, ten náčelník lidových milicí, že Praha je odmítá přijmout. Říkám, kdo to je Praha? Říká vedení strany. Co mám dělat? No odpovídám. Přemýšlím o tom, že jo. Takové, říkám, víš co? Tak ti, co jsou na cestě, nechť přijedou a zaujmou pozice, kde mají. Ti, kteří nevyjeli, ať zatím nevyjíždí. Když je Praha nechce, musíme ty věci projednat. To byl velký, velká, velký prostě velká porážka. Toto.

A ta porážka ještě se zdokonalila tím, že je zasedání Národní fronty. Já mu předsedám a přichází znovu náčelník, náčelník prostě lidových milicí a říká mi soudruhu Jakeši, prostě Praha žádá, aby okamžitě lidové milice odjely z Prahy. Co dělat? Poradit se někým a tak dál. Složitý. Ráno je, nikoho člověk nesežene, ne tak. No tak nakonec po konzultaci jsme tomu vyhověli, poněvadž bojovat proti Praze a současně proti reakci, to nešlo. To nešlo. No, zjišťoval jsem, proč. Oni si udělali na to takový zdůvodnění, že by, až budou nasazeni ty milicionáři před ty školy, ministerstva a tak dál, že jo? Poněvadž demonstrovat tu sílu, že se chceme bránit, že prostě neprojdou jen tak, jak si myslí, že neutechem od toho. No tak prostě tohle padlo. Oni viděli naši absolutní slabost. A Praha to zdůvodnila dodatečně pak, že se báli, že by, že by mohlo dojít k občanské válce.

Milicím bylo pučisty uvnitř ÚV KSČ zabráněno vstoupit do Prahy

Dobře, bát se mohli, ale měli plnit příkazy, rozhodnutí předsednictva strany a ne jednat po svém. To nás strašně zaskočilo a dalo zbraně do rukou i opozici, všem těm nepřítelům. Je třeba vidět jedno, že nikde nic nebylo po celé zemi, jen v Praze byly ty demonstrace. Na vesnici a venku tam byli až tehdy, až když rozhodli, že se rozpustí JZD a můžou si vzít své podíly domů. Do té doby se tam nic nehlo. Vždyť byl sjezd, sjezd zemědělců, tedy družstevníků, který byl bojový. No, kde prostě bojovali za režim, za stranu.

Proběhl dobře v Paláci kultury, už v těchto dnech za této situace. No a to všechno, tohleto vedlo, bych řekl, tomu zhroucení toho odporu. Přišli za mnou také vojáci vedeni náčelníkem vedení, ministrem národní obrany Václavíkem. Říkám: *"Přišli? Co, co, co máte?"* Říká: *"Jako armáda. Naší povinností je chránit socialismus. Jsme k dispozici, jsme připraveni."* No říkám: *"No to je dobrý, za to moc děkuju, ale to musí projednat vedení strany."* Ovšem v důsledku toho rozvoje té situace vedení strany se k tomu nedostalo, k tomu, aby to

projednalo. Samozřejmě my jsme nechtěli zakročit, bych řekl armádou a bezpečností. My jsme nechtěli vyvolat nějaký srážky a tak dál a tak dál. Byla to složitá doba, poněvadž těch, kteří sympatizovali s tím občanským fórem, byli statisíce. Zblbli lidi prostě.

Revoluce řízená ze sídla ÚV KSČ, které odstavilo Jakeše

Já si pamatuju v parlamentě poslankyně křičely, naši poslankyně, členky strany křičí– “Vy, naše děti!” No, tak se tam lezly ty jejich děti, no někam. “Vy, naše děti!” Všechno se to otáčelo proti, jako by měli právo ti kontrarevolucionáři, aby tady té zemi dělali pořádek. Takže ta nálada nebyla dobrá v celé té straně, v celé té straně. A to zasedání Ústředního výboru čtyřiaadvacátýho, který vlastně splnilo ten cíl toho Hegenbart a dalších, to je svrhnout vedení strany, byl dosažen, byl dosažen. A strana se začala rozkládat.

No a k tomu do této situace přichází mimořádný sjezd strany, který se konal za účasti dřív zvolených delegátů. No a tento sjezd dovršil, dovršil bych řekl tu tragédii. Poněvadž tento sjezd, kde se dostali ke slovu i Občanské fórum komunistů, který vzniklo, který taky bojovalo proti straně a byli tam vysocí funkcionáři, jeho členové, no tak prostě, co řekl ten sjezd? Odsoudil minulost, odsoudil socialismus, přihlásil se k Socialistické internacionále a její ideologii. Omluvil se všemu lidu za příkoří, který mu činili x let komunisti a komunistická strana a tak dál. A co následovalo? Že statisíce komunistů opustilo během čtrnácti dnů stranu.

Statisíce komunistů, kteří byli předtím ochotni zejména na tom venkově bojovat, bránit se. Tedy, co to bylo? Byla to zrada jednotlivců, která umožnila tento postup, prostě. Já neříkám, že k tomu třeba by nedošlo taky, ale došlo k tomu za okolností nepřijatelných, nepřijatelných, kdy vlastně pár lidí kolem vedení strany bojovalo za likvidaci, vlastně za rozložení

vedení a vlastně likvidaci té strany. Tedy v tomto smyslu hrály, hrála úlohu i bych řekl, hrála úlohu i touha jednotlivců zmocnit se toho vedení a být v čele. To se ukázalo právě i na tom zasedání ústředního výboru. No samozřejmě, potom začaly zlé doby. Byl přijat ten protikomunistický zákon. Strana byla prohlášena za zločineckou organizaci zákonem a nevím, co všechno. To znáte. To nechci rozšiřovat.

Instalace "Vašíka" do funkce prezidenta komunistickými poslanci v prosinci 1989

To už se dělo všechno, bych řekl, na veřejném fóru a ne někde jako v tajnosti, ne někde v tajnosti. No a výsledek byl, že byla nová vláda, jo ještě. Začal boj o prezidenta. Ještě měla strana šanci v tu dobu. Samozřejmě ta opozice navrhla Havla jednoznačně. No a strana měla možnost navrhnout Adamce. Měla možnost. Ale poměry ve straně byly takový, že už byli tak rozhádaní, že prostě nesouhlasili, aby Adamec byl prezidentem. Zase, když vezmete tu dobu a k té době, kdyby byl tím prezidentem, tak třeba by to všechno nezměnil, ale něco mohl v pozitivním směru. Nebyl by to Havel, prostě nebyl by to Havel. Samozřejmě prezidentem chtěl být taky Dubček. Takže všechno bych řekl, to bylo uzavřeno tím, že Občanské fórum začalo tady vládnout. Samozřejmě strana byla při tom, měla členy v parlamentu a tak dál a tak dál.

No a pokračoval proces toho rozpadu strany i likvidace socialismu. Havel byl zvolen, byl zvolen za aktivní podpory Čalfy, nového předsedy vlády, který mimo jiné zamával, dával pokyn, aby všichni úředníci, pokud chtějí zůstat, zahodili ihned legitimaci (KSČ). Tak tam byly koše, do kterých ty legitimace se házely. No, takže to skončilo de facto plnou porážkou, plným rozkladem. Samozřejmě má na tom vliv podíl i ta sovětská přestavba i zájem Sovětského svazu. Poslední jednání Gorbačova s Bushem bylo na Maltě. Říká se, že toto zasedání na té Maltě, na té, na tom ostrově bylo podmíněno ze strany Bushem tím, že ve všech socialistických zemích skončí existující vlády a budou tam noví. **A o to se ten Gorbačov**

spolu postaral, spolu postaral. Jinak ten Bush by na tu Maltu nepřijel. Tento úkol byl splněn. Tedy vše to proběhlo i za asistence Sovětského svazu.

Některý zajímavosti. Prostě důležitý moment bylo zasedání politickýho poradního výboru Varšavské smlouvy, který se konalo v Bukurešti v měsíci červnu. A. Projednalo situaci a stav. Gorbačov už byl někde jinde, někde už byly provedeny ty převraty. V Polsku už byla vláda nově zvolená sice komunistickou účastí, ale komunisté prostě nevyhráli volby. No a jinde to běželo taky. My jsme vlastně byli předposlední. Před námi byla už NDR. A teď tedy pár slov k té NDR.

Události, ke kterým došlo v NDR při oslavách 50. výročí vzniku republiky

Na té, poněvadž to bylo padesát let existence NDR, tak tam byli přítomni všichni generální tajemníci těch socialistických zemí evropských, tedy evropský. Byl tam samozřejmě Gorbačov a další. Když jsem tam přiletěl, tak mi šofér, ne šofér, ale známý, který dělal ve..., ještě za doby, kdy jsem tam dělal já, řekl: *"Tak u nás už je to vyřešený, tak Honecker bude rezignovat na obě funkce. Ty funkce převezme Grenz. Je to všechno dohodnutý s Gorbačovem a prostě vstoupí to v platnost."* Já říkám: *"No, nevím, jestli děláte dobře."* Já tedy říkám, že děláte špatně. Dojeli jsme tam a došlo k tomu slavnostnímu zasedání. No, na tom zasedání měl hlavní referát Honecker. Je to výročí. Co dělal? Hodnotil pozitiva a připomínal nedostatky.

Sedím vedle Gorbačova, ten mi říká: *"Po čemu o tom govorit?"* Já říkám: *"Je godovščina (výročí), tak mluví o tom, jaký mají výsledky a tak dál. Tak jak je to na sjezdech zvykem."* Mávl rukou. Pak jsme šli na vojenskou přehlídku. Zase stojím vedle něj a zas říká: *"A po čemu je to?"* Říkám mu znovu: *"A kagdá u vás godovščina, u vás niet parád, vojennyj parád? Da?"* No, prostě už ho všechno rozčilovalo. Já řekl, už aby byl pryč. Ale teď se mi stalo toto. Po tom, po tom aktu o končení toho

zasedání byla recepce v témže sále. Tak jsme vypadli na chvíli, abychom se tam vrátili. Já vyjdu a ke mně běží všichni ti generální tajemníci, co tam byli. Si říkám, no co? Co chtějí nebo co?

A oni říkají: *"Tovariš Jakeš, kagda budět vstreča (setkání)?"* A já říkám: *"Kakája vstreča?"* No tak říkám: *"Charášo, já půjdu za Gorbačovem."* Tak jsem se sebral a šel jsem za tím Gorbačovem a říkám mu, že jako je tady žádost generálních tajemníků, aby bylo setkání s ním. No a nakonec, později jsem zjistil, že jsem tam musel být trapný. Totiž všichni věděli, že bude *vstreča*, jen já ne. V čem bylo? Janájev, pozdější účastník těch, toho, který chtěli svrhnout toho Gorbačova. No, tak mi říká prostě. Já to nevěděl. No tak jsem se dověděl toto pak, že ten Janájev, viceprezident Sovětského svazu, požádal Štěpána, aby objel všechny generální tajemníky a pomohl je přesvědčit, aby se jednání v Berlíně zúčastnili.

Vedení ÚV KSČ jednalo s velvyslanci zemí NATO již v září roku 1989

No, Štěpán to udělal, ale mně o tom neřekl ani slovo. Vzal letadlo, oblétl všechny. Tam je přijímali s vojeným parádem, jako nastoupená jednotka byla. Přijali ho všichni generální tajemníci a prostě dohodl s nimi, že přijedou. Totiž cíl toho Janájeva byl, že s pomocí a v důsledku těžké kritiky těch generálních tajemníků ty Go-Gorbačovovy politiky se ho podaří odstranit. No a já tedy nevěděl ani slovo. Proč mi to neřekl? To nevím a nikdy mi to neřekl. Když jsem se ho na to ptal, tak mi na to konkrétně odpověděl. Vyhověl přání Sovětů, který chtěli dobrou věc. Včas ho odstranit, toho Gorbačova. A nebyli sami dost silni na to, potřebovali nějakou podporu.

A ta podpora měla být ta porada, který budou naléhat, aby odešel, no. Takových záležitostí bylo víc. **Třeba v září roku 89, to jsem zjistil až v událostech v listopadu, že jsem zjistil, že byla porada Hegenbarta a slovenského Lenarta se všemi, se všemi velvyslanci NATO v Hotelu Paříž. Nevěděl jsem**

o tom, že taková porada byla a dozvěděl jsem se to až v průběhu listopadových událostí, že to bylo v září. Tedy vidíte, jakou ti lidé hráli hru, prostě hráli hru. Hru snad za sebe? Nevím, za koho. Za sebe? Asi za sebe.

No a tím oslabovali tu stranu, řekl bych, zbavovali ji informovanosti, poněvadž státní bezpečnost je strašně důležitá z hlediska informovanosti. Když vám nic neřeknou, tak nemůžete reagovat, kdybyste reagovat měl. A tak dále. Tedy došlo, bych řekl, k rozkladu toho vedení strany a jeho celkovým odstraněním. Mě vyloučili čtvrtého prosince (1989) ze strany a Štěpána taky.

-Jakeš-

Pozn. Textový záznam nebyl gramaticky upravován z přímé mluvené řeči

V obsáhlých rozhovorech z roku 2014 a 2016 Jakeš prohlásil, že listopad 1989 byl podle něj „zinscenován“ a že v něm sehrála zásadní roli samotná Státní bezpečnost, nikoli disent. Události označoval za „vyklízení pozic řízené zvenčí“, v němž se domácí bezpečnostní složky a politické vedení „zařizují podle Moskvy“ a uvolňují prostor novému kurzu. Přímé zapojení KGB Jakeš výslovně nerozepisuje, ale jeho svědectví dokresluje prostředí, v němž se konec expozitury KGB v Praze odehrával paralelně s řízeným odchodem staré garnitury.

Citace Miloše Jakeše (listopad 2016)

Jakeš se k pozadí listopadu 1989 vrátil mimo jiné i v přednášce [2] a diskusi z listopadu 2016 s titulem „Porážka socialismu v Československu pohledem někdejšího generálního tajemníka ÚV KSČ.“ V čase kolem 50:00 minuty uvádí několik pozoruhodných tvrzení:

„V roce 1989 už ve vnitřním vedení ÚV KSČ panovalo přesvědčení, že tento systém dál neobstojí – a to nejen z ekonomických důvodů, ale z důvodu mezinárodního tlaku. Ještě

na oslavách narození NDR, kam přijel Gorbačov, padaly ve front řadě mezi sovětskými hosty i západními pozorovateli poznámky o tom, že režimy v blokové Evropě si musí ‚ústup učinit‘ – ne jako prohra, ale jako transformace.“

„Pamatuji, že už v letech 1988–1989 několik členů ÚV sedělo v zahraničí – tajně – na jednáních s představiteli NATO a západními diplomaty. Byla to diskuze o tom, jakým způsobem přejít na tržní cestu, jak zachovat mocenský aparát, ale změnit ideologickou fasádu. Nešlo o spontánní převrat, šlo o dohodu o způsobu předání moci.“

„Byl jsem svědkem toho, jak byly připraveny ‚výstupní scénáře‘ pro východní blok: buď tvrdý zásah, nebo řízené vyklizení pozic s nižším hlukem. Sovětské vedení v Moskvě dalo jasně najevo, že už nevidí v ČSSR roli jako frontovou pevnost – a že je lepší ponechat kontrolu druhé fázi, než riskovat ostrý konflikt.“

„Řešili jsme v ÚV otázku: ‚Kdo bude držet složky?‘ A nejen složky, ale agentury, dokumentaci, archivy. Dostali jsme rozkaz připravit prostředí tak, aby bylo možné skartovat, ukrýt nebo převést citlivé záznamy – a to rychle. Když se to zpolitizovalo, nastala panika.“

„Když do Prahy přijel Gorbačov, nebyl to jen ceremoniál. Bylo to signální gesto. V budovách kolem sovětského velvyslanectví se mluvilo úplně jiným jazykem – ‚pomůžeme‘, ‚uvolníme‘, ‚budeme spolupracovat‘. Nikdo to tehdy nenazýval převrat, ale já v té chvíli věděl, že fronta je rozbitá.“

Tyto citace jsou nedocenitelným pamětnickým svědectvím. Pro rekonstrukci role expozitury KGB a sovětského faktoru v listopadu 1989 jsou mimořádně zajímavé – ukazují, že část vedení KSČ vnímala změnu režimu jako součást širšího, předem rámovaného scénáře.

Časová osa působení a ukončení expozitury KGB v Československu

1945 – do Prahy a Bratislavy přicházejí první bezpečnostní „poradci“ NKVD, později KGB; vzniká základ dlouhodobé přítomnosti sovětských operátorů.

1948 – po únorovém převratu je definitivně zakotvena strukturální vazba mezi StB a KGB; oba aparáty fungují částečně jako jednotná síť.

1950–1967 – rozvoj operací proti exilu, Vatikánu, NATO, vědě, kultuře a akademické sféře. Rostou technické schopnosti odposlechů a infiltrace.

1968 – v Praze vzniká nelegální rezidentura KGB; v jejím čele působí Michael G. Kotov; probíhá předinvazní analýza vnitřní situace.

1970–1988 – éra normalizace; masivní výměna dat mezi KGB a StB, inovace infiltračních metod, zřizování dlouhodobých legend a agentur v zahraničí.

14.–18. listopad 1989 – jednání II. správy SNB a II. hlavní správy KGB v Praze; souběžně propukají studentské protesty.

18. listopad 1989 – sovětská delegace KGB narychlo odjíždí z Prahy; nepokračuje plánovaná operativní koordinace.

27. listopad 1989 – generální stávka; rozhodovací obrat StB; začínají první řízené skartace.

1.–8. prosinec 1989 – probíhá systematické ničení dokumentů ve více režimech (pálení, drcení, chemická neutralizace, odvoz vojenskou linkou).

prosinec 1989 – sovětští poradci opouštějí budovy ministerstva vnitra; končí jejich fyzická přítomnost v aparátu.

únor 1990 – formální zrušení StB a definitivní ukončení expozitury KGB; dokončeny personální, dokumentární i objektové změny.

Mapa klíčových objektů expozitury KGB a související infrastruktury

Praha 6 – Bubeneč (diplomatická zóna)

- Ulice Na Zátorce – sovětská diplomatická mise; prostor s vysokou koncentrací „poradenských“ a technických aktivit.
- Korunovační ulice – objekty spojené s velvyslanectvím a rezidenturou; možné technické zázemí.
- Pelléova, Rooseveltova a okolní vilová zástavba – potenciální konspirační a školicí prostory s omezeným veřejným dohledem.

Praha 6 – Břevnov

- Vládní vila FMV – místo jednání československé II. správy SNB s delegací KGB v listopadu 1989.

Praha – širší centrum (Dejvice, okolí Stromovky)

- Konspirační byty a technicky upravené kanceláře; v některých z nich podle pamětníků proběhlo „vytrhání parket“ při nočním vyklízení.

Karlovy Vary

- Lázeňská infrastruktura využívaná pro setkání s cíli ze SRN a NATO; „společenské výslechové prostředí“.

Bratislava

- Objekt plánovaný pro americký konzulát – Lorenc uváděl případ podlah s instalovanými mikrofony pod parketami jako modelovou ukázkou „podlahového“ odposlechu.

Objekty sovětské armády na území ČSSR

- Pravděpodobné tranzitní uzly pro převoz nebo skartaci dokumentů a techniky v závěrečné fázi roku 1989.

Krycí firmy, podniky a organizace využívané pro činnost KGB a StB

Krycí firmy nejsou jen obchodní názvy. Jde o zpravodajské nástroje umožňující volný pohyb osob, technologií, financí, zboží, dokumentů a krytí diplomatických zásilek. Klíčovým

účelem nebyl výdělek, ale přístup – do zahraničních trhů, institucí, laboratoří, univerzit a výzkumných center.

1) PZO – podniky zahraničního obchodu

- **Strojimport** – kontakty s Německem, Británií, Francií a USA; možné krytí rozvědných cest.
- **Motokov** – orientace na automobilový průmysl; snadný kontakt se západními inženýry a manažery.
- **Omnipol** – zbrojní export, letectví, radiotechnika; vysoký zájem KGB i GRU.
- **Technoexport** – stavební a technologické projekty v zahraničí (Afrika, Blízký východ, Asie).

2) „Nevinné“ kulturo-obchodní krytí

- **Čedok** – kontakt s turisty, hotely, konzuláty a letišti.
- **ČTK** – přístup k mezinárodním novinářským kanálům a filtraci informací.
- **Artia** – knihy, gramofony, software, licence; krytí pro výměnu dat a mikrofilmů.

3) Technická a telekomunikační síť

- **Tesla** – elektronika, radiotechnika, polovodiče; „přirozené“ prostředí pro zakrytý výzkum.
- **Vodní stavby, Metrostav** – přístup k podzemním inženýrským trasám a datovým tunelům.
- **Telekomunikační podniky MV** – maskování tzv. „mrtvých linek“ a přesměrovaných spojů.

4) Kulturní a ideologické krytí

- kulturní atašé velvyslanectví SSSR,
- jazykové školy a překladatelská centra,
- studentské a akademické výměnné programy.

Hypotetický model, o němž mluví řada pamětníků, popisuje tzv. „trojúhelníkovou síť“ – diplomatické, obchodní a technické krytí. Pokud jeden článek selhal, další dva měly

zabránit prolomení celé operace.

Psychologické profily hlavních aktérů

Psychologický profil generála Alojze Lorence

Lorenc nebyl typem „tvrdého velitele“ v sovětském pojetí. Lze ho spíše popsat jako **strategického analytika**, který si zakládal na kontrole informací, nikoli na teatrální moci. Měl schopnost hrát na více stran, ale jeho hlavním kompasem byla stabilita systému. V krizové fázi 1989 se zachoval jako člověk, který chrání strukturu (*archivy, kádry, vazby*), nikoli ideologii. To vysvětluje, proč zvolil cestu řízeného utlumení odporu a skrytého úklidu stop.

Psychologický profil Michaela G. Kotova

Kotov reprezentoval typ důstojníka, který ovládá „*neviditelné řemeslo*“ – analytika, koordinaci, přípravu scénářů. Neusiluje o viditelné zásluhy, ale o funkční výsledek. V profilu by šlo o člověka, který nepotřebuje politické uznání, ale přesné informace. Pro expozituru KGB v Praze to znamenalo, že její kroky byly promyšlené s ohledem na delší časovou osu a širší geopolitický rámec.

Psychologický profil Miloše Jakeše

Jakeš byl dlouhá léta vnímán jako bezbarvý stranický funkcionář bez charismatu. Z hlediska mocenské psychologie však představoval **prototyp absolutně loajálního aparátčíka**. Jeho víra v systém byla upřímná, ale rigidní. Právě to vedlo k paradoxu: v době, kdy se reálné řízení přesunulo jinam (*do bezpečnostního aparátu, do Moskvy, do zákulisních dohod*), zůstal v roli člověka, který sice formálně stojí v čele, ale fakticky je poslední, kdo se dozví, že hra se už hraje podle nových pravidel.

Konec expozitury KGB nebo začátek nové fáze?

Na přelomu let 1989–1990 byla expozitura KGB v Praze formálně ukončena, sovětští poradci odjeli, StB byla rozpuštěna a vznikaly nové bezpečnostní struktury. Archivní materiály byly zčásti zničeny, zčásti odvezeny a zčásti zachovány v torzovité podobě a v krabicích od *Chiquita* banánů, které se objevily koncem 90. let v kauze Františka Mrázka. To, co zůstalo, vytváří dnes mozaiku – s prázdnými místy, která lze doplnit jen pamětnickými svědectvími, logickou rekonstrukcí a komparací s jinými zeměmi bývalého východního bloku.

Zpravodajská zkušenost však varuje před jednoduchým závěrem „skončila expozitura, skončil vliv“. Struktura, která zmizí beze stopy, nebyla nutně zničena – mohla jen změnit tvar, krycí legendu, právní rámec a oficiální název. A hlavně – vazací akty nebyly nikdy zrušeny! V tomto smyslu je příběh expozitury KGB v Československu stále otevřený: To, co dnes vidíme v archivech, je jen ta část ledovce, kterou někdo zapomněl skartovat, odvézt nebo přepsat. *Hynku, Viléme, Pávku!*

-VK-

Šéfredaktor AE News

ZDR0J